

LEWENSLOOP VAN 'N ELANDBEVOLKING
TAUROTRAGUS ORYX IN DIE BONTEBOK
NASIONALE PARK

G DE GRAAFF

Nasionale Parkeraad

Posbus 787

Pretoria

0001

P T VAN DER WALT

Afdeling Natuurbewaring

Privaatsak X404

Skukuza

1350

L J VAN ZYL

Bontebok Nasionale Park

Posbus 149

Swellendam

6740

Abstract – A description of the life history of an eland population *Taurotragus oryx* in the Bontebok National Park, near Swellendam is given. The reasons which led to the eventual removal of the population from the Park are discussed.

Inleiding

Vanuit historiese gegewens (du Plessis 1969) is dit duidelik dat die eland *Taurotragus oryx* in die meeste dele van die suidelike Kaapprovinsie voorgekom het. Daar is egter geen aanduidings hoe volop die diere was nie en teen die einde van die agtiende eeu was die spesies reeds skaars in die suid-Kaap. Hierdie proses van getalle-afname het later daartoe gelei dat elande hier beperk was tot beskermde gebiede. Een so 'n gebied was die Bontebok Nasionale Park (BNP), naby Swellendam, waar elande gedurende 1960 hervestig is vanuit die Kalahari-gemsbok Nasionale Park (KGNP) (Penzhorn 1971) om die wildbevolking van die BNP verteenwoordigend te laat wees van wat daar vroeër in die geweste voorgekom het. Die verblyf van dié diere in die BNP is op 1975.05.25 kortgeknip as gevolg van redes wat in hierdie verslag omlin word.

Tabel 1

Lewenstabel van die Elande in die Bontebok Nasionale Park

Jaar	Toename/Afname	Manlike diere			Vroulike diere			Totaal	Kalf Persentasies
		Volwasse	Meerjarig	Kalwers	Volwasse	Meerjarig	Kalwers		
1960	4 Elande In Park hervestig vanuit Kalahari Gemsbok Nasionale Park	2	—	—	2	—	—	4	0
1961	koeie dragtig	2	—	—	2	—	—	4	0
1962	2 kalwers gebore	2	—	2	2	—	—	6	100
1963	5 verse ingebring vanuit die Kalahari Gemsbok Nasionale Park 2 kalfies gebore Mei en Junie	2	2	—	2	5	2	13	100
1964	1 volwasse koeie vrek 1 jong bul in geveg met 'n ouer bul gedood 2 kalfies gebore	4(-1)	—	2	7(-1)	2	—	13	28
1965	3 kalfies gebore	3	2	2	8	—	1	16	37
1966	1 volwasse koeie breek 1 volwasse bul breek 1 volwasse koeie vrek 3 kalfies gebore Augustus en Oktober	5(-1)	2	1	8(-2)	1	2	16	37
1967	1 volwasse bul vrek 4 kalfies gebore	6(-1)	1	2	7	2	2	19	57
1968	3 kalfies gebore	6	2	2	9	2	1	22	33
1969	1 ou bul vrek (69.07.20) 4 kalfies gebore Julie en Augustus (1 versup in in Breederivier)	8(-1)	2	2	11	1	2(-1)	24	36
1970	3 kalfies gebore 1 ou koeie vrek	9	2	2	12(-1)	1	1	26	25
1971	2 kalfies gebore 1 bul, 2 verse vrek	11	2(-1)	1	12	1(-1)	1(-1)	25	16
1972	Mei 5 kalfies gebore 1 bul verkoop Desember 3 kalfies vrek 1 bul vrek, ouderdom Desember 1972 1 bul geskiet vir post mortem: baie ou dier Mei 1972 1 koeie vrek, ouderdom	12(-3)	1	5(-3)	12(-1)	—	—	23	41
1973	Populasie samstelling in November 1973	8	2	2	13	—	4	29	46
1974	1 bul en 2 koeie verkoop 1 bul en 1 koeie geskiet vir p.m. 2 volwasse koeie vrek	10(-2)	2	1	13(-5)	4	2	25	23
1975	Populasie samstelling op 1975.05.25 toe al die elande uit Park verwyder is	6	4	—	8	4	—	22	

Resultate en Bespreking

Met die totstandkoming van die nuwe BNP te Swellendam in 1960 (van Rensburg 1975), het die gebied 1 435 ha beslaan en is vier elande (twee jong bulle en twee jong verse) daar hervestig. In 1962 is die eerste kalfies gebore (Tabel 1). In 1963 is die getalle verder versterk deur die inbring van vyf versies, ook vanuit die KGNP. In 1964 is die BNP vergroot tot 2786 ha en met die verloop van jare het die trop aange-groei tot 'n maksimum van 29 individue. Die wel-en-wee van die elande in die BNP word in Tabel 1 weergegee waarin die populasie-struktuur vanaf 1960–1975 verstrek word tesame met gegewens oor reproduksie en mortaliteit.

Die elande het deurgaans 'n lae kalfpersentasie van 41% gehandhaaf terwyl hul algemene bouvorm ook veel te wense oorgelaat het. Dit spruit skynbaar vanuit 'n voedingstekort wat aanleiding gee tot sekondêre simptome soos 'n lae reproduksie en afname in massa. Hierdie tekort vererger hoe ouer die dier word want dit was deurentyd opvallend dat die jong elande se kondisie goed is. Dit dui daarop dat die probleem gesentreer het rondom 'n proteïentekort wat veroorsaak word deur 'n verlaagde voedselinname hoe ouer die dier word.

Dit is bekend (Louw, Steenkamp en Steenkamp 1968) dat die rupro-teïeninhoud van smaaklike bossies en struik oor die algemeen hoog is. In die BNP is die plantegroeisamestelling egter van so 'n aard dat daar weinig smaaklike struik en bossies voorkom (de Graaff, van der Wal' en van Zyl 1976) maar heelwat smaaklike grasse. Dit bring mee dat die elande tog noodwendigerwys gaan peusel aan hierdie bossies ten einde te probeer voldoen aan sy proteïenbehoefes.

Hierdie genoemde bossies en struik besit deurgaans 'n hoë eterek-strak (Louw *et al.* 1968). Dit, tesame met die teenwoordigheid van 'n hoë persentasie harde grasse, lei tot 'n relatief vinnige slytasie van die elande se tande. Die geslyte gebit van die dier gee weer aanleiding tot 'n verlaagde inname van smaaklike grasse wat redelik volop in die BNP voor-kom. Aangesien 'n grasblaar primêr uit ruvesel bestaan, gee hierdie verlaagde inname aanleiding tot 'n verlaagde energie omdat ruvesel die belangrikste bron van energie vir enige herkouer uitmaak.

Om 'n aanduiding te gee van die rol wat siektes en/of parasiete in die elandpopulasie gespeel het, is die volgende bevindings van 'n veeartseny-kundige ondersoek op 'n ou bul gedurende 1972 van waarde:

- (i) Die dier was baie maer, moontlik as gevolg van 'n voedingstekort. Geen vetreserwes behalwe om die hart nie.
- (ii) Behalwe vir 'n paar volwasse Paramphistome (peervormige slakke) was die dier vry van inwendige parasiete.
- (iii) Eiertellings ten opsigte van wurms in die mis was negatief.
- (iv) Uitwendige parasiete het hoofsaaklik uit die volgende bosluise be-staan:

Rhipicephalus evertsi evertsi
Hyalomma turanicum

- (v) Die bloedwaardes was soos volg:

